

***“om eten”***

Laatste oorlogsmaanden  
in Kethel

Dagboekantekeningen van Petronella Maria Schmidt

**Dagboek winter 1945 (1 januari – 29 april)**  
van **Petronella Maria (Nel) Schmidt**

geboren 19 augustus 1928  
wonende Dorpsstraat 8 (v/h 5) te Kethel (Schiedam)

**Gezinsleden**

Vader: J.M. (Johan) Schmidt (1893)  
Hoofd der School voor Christelijk Volksonderwijs  
Moeder: T.C. (Teuna) Schmidt - Roest (1899)  
Zusters: Eva Schmidt (1925)  
Teuna Schmidt (1932)  
Broers: Pieter (Piet) Schmidt (1926)  
Arie Schmidt (1930)

**Familie in Schiedam**

Tantes: Johanna (Jo) Schmidt  
Adriana (Adrie) Schmidt  
Oom: Arie Schmidt  
Nicht van grootmoeder:  
C. (Co) van der Zee  
Naaister en eigenaresse naaiatelier

**Familie in IJsselmonde**

Oma: Petronella Roest - van der Zee  
Tante: Klazina (Sien) Roest

**Familie in Silvolde (Achterhoek)**

Tante: Gerda Wolters - Schmidt  
Oom: Luc Wolters  
Nichten: Eva en Aletta Wolters

**Familie in Brielle**

Oom: Abraham (Bram) Roest  
Tante: Gonnie Roest - van der Pol



V.l.n.r. Nel, Eva, Teuna, pa, moe, Pieter en Arie Schmidt.  
Foto van vóór 1945

## 1 Januari 1945

Hoewel mijn stijl niet goed is, ga ik toch een dagboek schrijven. Gisterenavond zijn we tot over twaalven opgebleven. Het was eerst niet het plan maar voordat we er erg in hadden was het elf uur geweest. Moe had in de olie van de bonnen “drie in de pan” gebakken, heel lekker! Vanmorgen zijn Pa, Moe, Piet en Arie naar de kerk geweest. Daarna is meneer van der Griendt Gelukkig Nieuwjaar wens en zijn Pa en Moe naar de familie van Vledder geweest. Er zijn erg laag vliegtuigen overgekomen. Er werd op geschoten maar wij dachten dat het Duitse waren. Meneer van der Griendt dacht Amerikanen.

Bokovski\* kwam en werd door mij met een “Prosit Neujahr” begroet en hij zei hetzelfde.

Woensdag, Donderdag en Vrijdag (27, 28, en 29 December) hebben we geschaatst. Het was prachtig helder weer en haast niet koud. Op het inundatiegebied\*\* was het prachtig ijs.

Het is toen gaan waaien en regenen en er is ook een heel klein beetje sneeuw gevallen. Nu is het weer prachtig helder vries-weer maar het ijs is niet zo mooi meer met die sneeuw.

Vanmiddag zijn oom Arie, tante Jo en tante Adrie geweest om “Gelukkig Nieuwjaar” te wensen.

We hebben vanavond de bloempotten die achter buiten op het straatje stonden binnen gezet (in de kelder). Er zijn er al veel van bevroren. De planten van school waren er ook bij.

We moeten om 6 u binnen zijn (sinds 24 December Schiedam en Rotterdam al, wegens daden van terreur).

We hebben nog een spelletje monopolie gedaan, wat Piet evenals gisterenavond won en nu is het half 10 en ga ik naar bed.

\* *Georgische oppasser (verzorger) van ingekwartierde onderofficier Gause*

\*\* *In 1944 werd de Noord-Kethelpolder door de Duitsers onder water gezet.*

## 2 Januari

Vanmorgen ben ik niet vroeg opgestaan. Ik heb een beetje huiswerk gemaakt.

Moe, Eva, Piet en Arie zijn wezen “boeken ruilen”. Voor mij zochten ze dit: “Van Viervoeters, Vogels, Vlinders en Visschen” van Beebe.

We hebben ongeschilde aardappels gegeten. Het pellen duurt een beetje lang, maar het smaakt best lekker.

Vanavond hebben we erwten uitgezocht en een kous gestopt, want morgenochtend gaan Eva en ik waarschijnlijk naar IJsselmonde lopen en overmorgen weer terug.

Het is haast tien uur en dus bedtijd.

## 3 Januari

Eigenlijk is het al wel 4 Januari als ik dit schrijf, want op 3 Januari zijn we 's morgens met z'n drieën om 9.10 u weg gegaan. We mochten met een kar tot Schiedam meerijden; we zijn ongeveer een half uur bij tante Co geweest. (Teuna bleef er nog een poosje.) Om 12.45 kwamen we in IJsselmonde aan.

We zijn 's middags bij de melkfabriek gaan vragen of er nog een melk-auto naar Schiedam ging? “Naar de Mathenesserdijk om 6.15.” Voor zes uur mochten we niet buiten, dus het ging precies.

Er kwam nogal veel visite om “Gelukkig Nieuwjaar” te wensen. Tante Sien heeft ook nog haverhout-koekjes gebakken.

's Avonds zijn we vroeg naar bed gegaan, want we moesten weer vroeg op. We hebben gezellig bij een petroleumlampje gezeten en zelfs nog een halve echte oliebol gehad.

## 4 Januari

Vanmorgen om 5.15 opgestaan en om 6.10 waren we voor de melkfabriek. We reden snel tot halverwege de Mathenesserdijk en verder hebben we gelopen. Om 8.20 waren we thuis.

Verder heb ik vandaag nog een beetje huiswerk gemaakt en wat boodschappen gedaan. Verder niets bijzonders.

Piet mocht vannacht bij van Leeuwen blijven slapen want Wim was jarig.

## 5 Januari

Vandaag zijn Eva en Arie naar Maassluis geweest om suiker-bieten te halen.

Vanmorgen heb ik een beetje geholpen, boodschappen gedaan enz.

Vanmiddag ben ik naar Schiedam geweest, eerst mijn fiets gestald, toen naar tante Co, daar ging een auto met fietsen erop langs. Toen ben ik mijn fiets gaan halen en heb hem in de kelder gezet.\*

Verder ben ik naar Froa Mastenbroek\*\* gaan lopen. Daar hebben we een paar spelletjes gedaan. Om vijf uur ging ik er vandaan.

Bij tante Co begon de pech al. Beneden (bij de familie Mau(?)) moest ik de sleutel halen. Geen electriciteit, dus geen bel. Na ± 6 keer kloppen hoorden ze het eindelijk.

Toen ik mijn fiets uit de kelder gehaald had, liep het stuk (dat Piet juist 's middags om de band gelegd had) er af. Drie keer heb ik hem erop gelegd, maar het wilde niet. Toen heb ik het er maar afgelaten.

Hard gereden, want het was al laat. Over de blauwe brug begon hij aan te lopen. Ik stapte af en ben verder maar gaan lopen.

Om 6.01 was ik thuis. Er was gelukkig geen wacht op dorp\*\*\*, dus ben ik niet aangehouden.

*\* onder flat van tante Co aan Westvest, veilig tegen vordering*

*\*\* vriendin en klasgenote op de Kweekschool*

*\*\*\* 6 uur was spertijd, niemand mocht meer op straat zijn*

## 6 Januari

Vanmorgen zijn Teuna en ik naar Schiedam gaan lopen. In de Kreupelstraat werd koffiesurrogaat zonder bon verkocht. We hebben 5 pond meegebracht. Verder zijn we wezen vragen, of Oom Arie, Tante Jo en Tante Adrie morgen komen willen. Vanmiddag heb ik een beetje geholpen en een heel klein beetje huiswerk gemaakt. Vanavond wat kousen gestopt en gelezen.

Het was vanmorgen glad op de weg, maar terug was alles weer ontdooid.

## Zondag 7 Januari

Vanmorgen ben ik naar de kerk geweest. Dominee Kloosterman preekte. Na kerktijd kwamen Oom Arie, Tante Jo en Tante Adrie. Zij zijn tot vijf uur gebleven.

Wij aten pap van mais uit eigen tuin, heel lekker.

Vanmorgen was het nog een beetje helder maar nu stormt en regent het.

## Maandag 8 Januari

Moe is uit, ze komt morgenochtend waarschijnlijk terug.

Het stormt erg (N.O. Wind) en het is ook koud, zo nu en dan sneeuwt het, maar meest is het hagel en regen.

Vanmiddag ben ik naar de catechisatie geweest. Verder heb ik nog wat huiswerk gemaakt.

## Dinsdag 9 Januari

De wind is gaan liggen. Het heeft een heel klein beetje gesneeuwd. Het is nu wel "mooi" weer.

We hebben vanmiddag geholpen met het versjouden van allerlei leermiddelen uit school naar de kerk.

Moe is vanmorgen om 8.45 weer teruggekomen. Arie en Teuna zijn naar school\* geweest.

*\* HBS in Vlaardingen*

## Woensdag 10 Januari

Het weer is weer net als gisteren. Vanmorgen weer boeken weggebracht en vanmiddag zijn we op het ijs geweest.

Van huiswerk is niets gekomen.

## Donderdag 11 Januari

Het heeft weer een klein beetje gevoren. Ik heb zowat de hele dag in huis gezeten.

Om vier uur zijn we naar het ijs gegaan en om vijf uur hebben Teuna en ik zelfs nog even geschaatst. Verder niets bijzonders.

## **Vrijdag 12 Januari**

Het dooide vannacht, zodat er van schaatsen niets meer kan komen. Ik ben ook de hele dag zowat niet buiten geweest. Een beetje huiswerk gemaakt en verder weet ik niet wat ik gedaan heb.

## **Zaterdag 13 Januari**

Overdag dooit het hoewel het vannacht weer een beetje gevroren heeft. Teuna en ik zijn vanmiddag naar Schiedam geweest. Bij Tante Jo las ik in de krant, dat dr. Jac. P. Thijsse overleden is. We zijn ook nog even bij Carla\* geweest.

*\* Carla Möring, vriendin en klasgenote op de Kweekschool*

## **Zondag 14 Januari**

Ik ben 's middags naar de kerk geweest. Verder zowat de gehele dag in huis gezeten en niets bijzonders beleefd.

## **Maandag 15 Januari**

Vanmorgen zijn we naar school\* geweest. Om 7.50 u gingen we weg en we waren er even over half 10. Er werd gevraagd wie zijn "taak" af had. Dat waren er niet veel. Verder vertelde "Manus" dat een oud leerling en een leerling uit de 2e klasse beide in Duitsland overleden waren. Er brandde geen kachel en we werden ook gauw weer terug-gestuurd "tot 1 Maart". Een nieuwe taak zou ons toegestuurd worden. We waren om 12.30 weer thuis.

*\* Eva en Nel gingen naar de Kweekschool in Rotterdam*

## **Dinsdag 16 Januari**

Vanmorgen zijn Eva en ik bij Koos Poot spruiten wezen plukken. Ze lagen op een grote stapel in de schuur.\*

*\* d.w.z. de stengels waar nog bij de pluk overgebleven spruitjes aan zaten*

Vanmiddag ben ik bij Tante Co geweest. Ik krijg een blauwe jurk (van een ochtendjas van Moe) en Teuna een groene mantel (van een oude van Eva). Ze zijn Zaterdag klaar. Ik had wat spruiten en melk meegebracht. Ze was er erg blij mee.

Het weer is nog net eender, dan weer vriezen, dan weer dooien maar men denkt dat het nu blijft dooien.

## **Woensdag 17 Januari**

Het is prachtig weer. De zon schijnt en het dooit. Wat ik de hele dag gedaan heb weet ik niet meer, maar in ieder geval niet veel. Vanavond werd Marie\* niet goed. Ze wilde niet eten en ging toen maar gauw naar huis.

*\* de dienstbode*

## **Donderdag 18 Januari**

Het mooie weer is voorbij. Het heeft de gehele dag geregend en gestormd.

Vanmorgen is Eva de bonnen wezen halen (Noodkaart III). Ze zag op het distributiekantoor Tante Adrie. Deze vertelde dat ze in Rotterdam op het gemeentehuis een pakje had gehaald uit de gemeente Varsseveld\*. Het waren twee pakjes, elk met 3 rogge-broden van ± 6½ pond. Eva is ze 's middags in Schiedam wezen halen.

*\* van familie uit de Achterhoek*

## **Vrijdag 19 Januari**

Gisterenavond is de storm gaan liggen en we dachten dat het weer mooi weer zou worden. Maar neen hoor. Vanmorgen was het nog veel erger. Zo nu en dan een beetje hagel en regen. Er zijn 2 dakpannen van het huis gewaaid.

Arie en Teuna zijn niet naar school geweest. Verder is er niets bijzonders gebeurd.

### **Zaterdag 20 Januari**

Vanmorgen was “de wereld” wit. Het had gesneeuwd. Arie ging om 9.30 weg, naar IJsselmonde lopen. Het heeft ook weer een beetje gevroren. Vanmiddag is Eva bij Tante Co geweest. Ze heeft mijn jurk en Teuna's mantel meegebracht. Ik ben op de fiets naar de polder geweest. Het was niet erg glad.

### **Zondag 21 Januari**

Vannacht heeft het weer gesneeuwd. Nu is het mooi weer. De zon heeft zowat de gehele dag geschinen, maar het dooide niet. Teuna en ik zijn naar Vlaardingen-Ambacht gewandeld, naar Miep v.d. Engel om het nieuwe rooster voor Teuna. Onderweg zagen we een wezeltje. Ik wist nooit hoe een vink er uit zag. Gisteren zag ik er een en vandaag weer een heleboel. Pa is naar meneer Schilt\* geweest, hij was naar Gelderland “om eten”.

*\* collega en vriend uit Rotterdam*

### **Maandag 22 Januari**

Vanmorgen heb ik Teuna een eindje naar school gebracht. We zagen weer een wezeltje, zowat op dezelfde plaats. Arie is uit IJsselmonde vandaan met een melkauto meegereden tot de Mathenesserdijk en is toen gelijk doorgelopen naar school. Uit school brachten ze het bericht mee, dat de leerlingen van de Hervormde Kweekschool, uit Vlaardingen en onmiddellijke omgeving woensdag om 9 uur in school I(?) (dezelfde waar de HBS op het ogenblik is) verwacht worden. In IJsselmonde hadden ze voor twee nachten inkwartiering gehad.

### **Dinsdag 23 Januari**

Vanmorgen laat opgestaan en zowat de hele dag niet buiten geweest.

### **Woensdag 24 Januari**

Het is weer mooi weer, helder en sneeuw. We zijn vanmorgen naar school geweest. We hebben andere leraren: Meneer van Bree, Toor, Kamphorst en Bijl. Met vier klassen in een lokaal, heel gezellig.

### **Donderdag 25 Januari**

Eva en ik hebben vanmiddag samen huiswerk gemaakt wat we gisteren opgekregen hebben. Teuna en Arie hadden geen school, want er waren geen kolen.

### **Vrijdag 26 Januari**

Wij vermoeden, dat we ook geen school hebben en zijn dus maar niet gegaan.

### **Zaterdag 27 Januari**

We zijn vanmiddag naar Oom Arie geweest, die was jarig. Heen liepen Moe, Eva en ik. Terug mocht Eva op de fiets en liepen Pa, Moe en ik. Teuna en Arie zijn vanmorgen al geweest.

### **Zondag 28 Januari**

Vanmorgen zijn Pa, Arie en Teuna naar de kerk geweest en vanmiddag Pa, Moe, Eva en Arie. De vader van Nel Bogaerd preekte. Nel Bogaerd en Trudie kwamen voor kerktijd even aan en erna ook meneer Bogaerd en nog een collega van hem (bij de centrale keuken). We hebben ze nog een eindje weggebracht.

## Maandag 29 Januari

Arie's verjaardag. We hebben vanmorgen de kamer een beetje versierd. Veel kreeg Arie niet, maar het ging toch nog wel. Een rijksdaalder van Pa. Verder nog een eigegebakken koek (in de wonderpan). Van Oom Arie een potje honing\* en een rijksdaal-der uit IJsselmonde. Vanmorgen kwam Tante Adrie even.

In Schiedam op de Hoogstraat vertrok vanmorgen om kwart over negen een auto naar Lichtenvoorde\*\*. Over veertien dagen zou deze daarvandaan weer vertrekken. Gisteren hadden ze al een brief gebracht voor Silvolde.\*\*\*

Pa had ook een brief geschreven\*\*\*\* naar den hoofd van de school in Lichtenvoord maar die had hij nog niet meegegeven. Een brief hiervandaan daarheen is er waarschijnlijk niet binnen 14 dagen, van den Haag wel.

Pa ging even later naar Mevrouw Horn en zag op dorp een heer, die naar den Haag ging lopen, een neef van de vrouw van dokter Birni. Hij kreeg een kopje koffie en zou de brief in den Haag posten. Zijn naam was Hochius(?).

's Middags kwamen mevrouw v.d. Kuij en Anneke en de familie uit Schiedam nog.

Pa had vlees kunnen kopen en zou morgen naar IJsselmonde gaan. Opeens kwamen ze tot de ontdekking dat ik eigenlijk wel mee kon gaan. Ik heb toen de kousen die ik aan moest nog even gestopt en ben gauw naar bed gegaan.

- \* Oom Arie hield bijen
- \*\* in Achterhoek, 19 km van Silvolde
- \*\*\* met verzoek om voedsel met de auto mee terug te geven
- \*\*\*\* vermoedelijk om te zorgen dat de post in Silvolde zou komen

## Dinsdag 30 Januari

Vanmorgen om 7.40 u zijn we vertrokken, allebei met een rugzak. Er was een koude wind (West). Het sneeuwde ook nog een heel klein beetje en het was tamelijk glad. Er lag ook nog zo'n dikke laag sneeuw. We zijn door de tunnel\* gegaan. (Deze had ik nog nooit gezien.)

- \* Maastunnel, in 1942 gereed

Piet lag op bed.\* Hij had een beetje griep en was erg blij, dat er weer eens iemand kwam.

Ze vertelden dat ze inkwartiering gehad hadden. Eerst van twee soldaten, die toen ze de tweede ochtend 's morgens om 4 uur verdwenen, een deken meenamen. Vorige week Zondag waren er weer twee geweest. Hiermee waren ze beter af, vooral de ene (Werner). Toen ze kwamen kreeg oma 1½ kug\*\*.

Oma moest een kip braden en ze mochten ervan mee-eten, één potje bleef over (voor Piet). Verder kregen ze vermicelli, suiker, een arm vol brandhout en nog 2 kuggen. Dit kwam dus goed uit.

Piet was toen bij Rietschoten\*\*\*.

- \* Piet was al ondergebracht bij zijn grootmoeder
- \*\* kuch: doorbakken volkorenbrood
- \*\*\* boekhandel in IJsselmonde

## Woensdag 31 Januari

Het heeft vannacht hard gedoid. Het was een vieze boel op de weg. We zijn om 9.30 zo ongeveer weggegaan en waren om 2.30 uur thuis.

We zijn onderweg even op de Maaskade geweest. Het pakje voor Silvolde was nog niet weg.

Verder zijn we even bij meneer Schilt geweest. Hier kregen we nog een heel lekkere kop met soep. Meneer Schilt was naar de Achterhoek geweest. Hij had heel wat op de kop getikt en had het met een auto meegegeven, maar het was nog niet aangekomen.

Ik had drijfmaten voeten toen ik thuiskwam. Eva was niet naar school. Verder niet veel bijzonders.

## Donderdag 1 Februari

Het dooit nog steeds, zo nu en dan een regenbuitje en een heel enkele keer schijnt de zon even.

We kregen een kaart van meneer van Bree, dat er voorlopig geen school zou zijn.

Het stormt nu erg hard.

## Vrijdag 2 Februari

De wind is een beetje minder. Het weer is wel mooi. Eva is vanmorgen op het gemeentehuis geweest om de bonnen te brengen voor de centrale keuken. We moeten het\* Maandag voor het eerst halen.

*\* eten van de centrale keuken*

## Zaterdag 3 Februari

Vanmorgen ben ik begonnen met Engels te maken en was van plan heel wat te doen, maar er is niets van gekomen, het was veel te mooi weer. Arie en ik zijn in de rotstuin bezig geweest. De hele poort was ingestort. Toen ik mijn hand op het andere stuk legde bezweek dat ook nog. We hebben het helemaal opgebouwd. Ook een beetje gewied enz. enz. De sneeuwkllokjes stonden al mooi in knop en de crocussen kwamen ook al aardig op.

## Zondag 4 Februari

Vanmorgen zijn Pa, Moe en Eva naar de kerk geweest. Arie was boven. Teuna en ik waren aan het vaten wassen en de melk bruiste heerlijk over. Teuna ging kijken, riep mij en we ruimden samen gauw alles op. Ik was juist naar de keuken, toen Teuna een keteltje van de kachel kiepte. Ik kwam weer met de vaat-doek en probeerde het op te doen. 's Middags zijn Eva en ik naar de kerk geweest, meneer Bogaerd preekte weer, maar Nel en Trudie kwamen niet mee. Het was ook niet zulk erg mooi weer. Het woei en regende. Pa en Moe waren naar de familie Rodenburg in het Noordeinde.

## Maandag 5 Februari

Het is niet zulk erg mooi weer. Vanmiddag is Van Dijk geweest om het licht af te zetten. Pa heeft naar de "Rüstungsinspektion" geschreven om het terug te krijgen, maar dat zal nog wel even duren. Stabswachtmeister Gause zegt "Das machen wir wohl wieder an", maar helaas, zover zijn we nog niet. We hebben vanmiddag lekkere erwtensoep gegeten.

## Dinsdag 6 Februari

Het weer is slecht, regen en wind. Vanmiddag hebben we z.g. "witte bonensoep" gegeten. Het was heel dun en leek daarom ook weinig. Ik heb een beetje pijn in mijn rug en ben vroeg naar bed gegaan.

## Woensdag 7 Februari

Ik had vanmorgen niet veel zin om uit bed te komen, ik was niet erg lekker. Vanmiddag om half drie ben ik er pas uitgekomen. Van de centrale keuken kregen we groentesoep. Wij zouden het erwtensoep genoemd hebben. Arie heeft de pruimenboom omgehakt. (De es is vorige week ook al omgezaagd.)

## Donderdag 8 Februari

De lucht was gisterenavond erg helder, maar het was vanmorgen niet zulk erg mooi weer. Vanmiddag werd het beter. Vanmorgen is meneer Dubbelt geweest om les\* te geven. We kregen capucijnersoep. Het was heel lekker en veel dikker dan de witte bonensoep. (Het leek nu weer op erwtensoep.) We hadden nogal veel (2 borden vol), want Pa was naar Papsouw\*\*. (Moe heeft wel een kopje voor hem bewaard.) Vanmiddag hebben we achter nog een beetje opgeruimd. We zitten nog zonder licht, ondanks de grote woorden van Gause.

*\* orgelles*

*\*\* buurtschap onder Delft, nu Abtswoude*

## Vrijdag 9 Februari

Vanmorgen vroeg vertelde men dat de Duitsers weg waren. Ik vroeg het aan een jongen van Roeling\*, maar die zei, alleen die bij de R.K. Kerk waren. Gause had er ook nog niets van gezegd. Er was vannacht wel ± 8 keer gebeld voor hem.

*\*van de naastgelegen boerderij*



Maar een poosje later kwam hij thuis, klopte op de deur en vroeg of de chef er was want hij ging “umzien” naar de Schreibstube (het huis van v.d. Ende.) Pa had gehoord, dat hij naar de kamer ging en kwam hem toen op de overloop tege-moet. Wij stonden op het kleine kamertje het gesprek af te luisteren. Gause begon grinnikend “Haben Sie so lange geschlafen”. Verder begreep ik het niet helemaal maar het kwam er op neer dat hij nu naar de Schreibstube ging en zijn bed meenam.\* De dekens mochten na lang zeuren hier blijven maar lakens en sloop werden even zo vrolijk ingepakt.

Niets bleef liggen, alleen een paar korrels zout en een paar kleine spijkertjes. Het plafond is meer zwart dan wit. Alles ziet er er even smerig uit. De erwtensoep ligt nog op het tafeltje.

We aten vanmiddag gestampte rode kool. Er zaten heel weinig aard-appels in. Fannie\*\* kreeg het laatste restje van Gause. Pa had Dinsdag aan Bokovski gevraagd, of Fannie het overschot van Gause kon krijgen en nadien heeft hij iedere dag iets gebracht. Hij zegt zelfs dat hij het nu nog wel eens zal brengen.

*\* Gause vertrok omdat Pa hem gezegd had geen meisjes meer mee te brengen.*

*\*\* de hond*

### **Zaterdag 10 Februari**

Eva en Teuna zijn om half één naar IJsselmonde gaan lopen. Vanmorgen goot het de hele tijd, maar vanmiddag was het prachtig weer. We aten een witachtig soort brei, het moest veldbonensoep voorstellen.

### **Zondag 11 Februari**

Vanmorgen ben ik naar de kerk geweest. Het was prachtig helder weer, maar vanmiddag betrok de lucht weer. We hadden veel erwtensoep nu Eva en Teuna er niet waren.

### **Maandag 12 Februari**

Eva en Teuna wilden vanmorgen met de melkauto meerijden tot de Mathenesserdijk maar toen ze om 6 uur bij de melkfabriek kwamen, ging de auto pas om half acht en maar tot de Oranjeboomstraat. Teuna stapte in een put in het donker. Om half acht was er geen auto te zien en toen zijn ze maar helemaal gaan lopen. Het is geen mooi weer. De lucht is bedekt en zo nu en dan regent het.

### **Dinsdag 13 Februari**

Vandaag of morgen zou Van Wijk komen om het kamertje te witten maar hij kan wel weg blijven, want vanmorgen kwam er een Duitser, Petermann genaamd - hij was in de pastorie - (wij noemden hem altijd Jemann en dachten dat hij bij Veltman was) en die wilde het kamertje van Gause hebben. Maar wij hebben geen bed meer want dat heeft Gause meegenomen. Dat was geen bezwaar. Hij zou morgen komen en zelf wel een bed meebrengen.

Het is prachtig weer. Ik heb de hele morgen met open ramen op de zolderkamer huiswerk zitten maken maar toen 's middags de zon er weg was, was het er erg koud. De sneeuwkllokjes staan al prachtig in knop en de gele sleutelbloem in de rotstuin bloeit al.

### **Woensdag 14 Februari**

Het mooie weer is voorbij. Het is erg mistig. Er is niet veel bijzonders gebeurd.

Herr Petermann heeft zich nog niet vertoond. Laat hem maar weg blijven.

### **Donderdag 15 Februari**

Vanmorgen zijn Pa en ik naar Schiedam geweest om sardines te halen voor de schoolkinderen. Vanmiddag heb ik een beetje geholpen met uitdelen (van 2u tot 3u). In drie kwartier was  $\frac{3}{4}$  van de kinderen al geweest.

Moe is vanmiddag bij Rodenburg\* geweest om de laatste boter te betalen. We moeten het nu voortaan zonder doen. Ze hadden van Piet uit München bericht gehad, dat hij er zich goed doorheen sloeg. Eventjes later kwam Petermann met een matras op zijn rug en daar achter nog een soldaat met een ledikant.\*\*

*\* Piet Rodenburg (boer), wiens zoon Piet in nov. '44 was opgepakt voor "arbeits-einsatz" in Duitsland.*

*\*\* Ze waren blij geen extra bed meer te hebben, maar Petermann vorderde er één in de pastorie.*

### **Vrijdag 16 Februari**

Vanmorgen was het weer nog even rustig als gisteren en eergisteren, maar vanmiddag kwam de zon door. Toen we melk gingen halen vertelde een jongen van Schleibler aan Catrien Poot, dat Piet Rodenburg in München aan Diphteritus overleden was.

### **Zaterdag 17 Februari**

Gisterenmiddag was het mooi weer, maar nu is de lucht bedekt, maar het is nog droog.

### **Zondag 18 Februari**

Vanmorgen ben ik naar de kerk geweest. Het is geen mooi weer. Het verhaal van Piet Rodenburg is helaas waarheid. 5 Februari is hij al begraven.

### **Maandag 19 Februari**

Het is nog steeds regenachtig weer en ik heb niet veel bijzonders gedaan.

### **Dinsdag 20 Februari**

Vanmiddag hebben we hout gezaagd. Het was droog. Om half vijf kwamen Carla en Froa even. Ze wilden niet binnenkomen. De fam. Mastenbroek is uit hun huis gezet. Ze zijn nu bij de grootouders van Froa in de Jacob Catslaan. Ik heb ze een eindje weggebracht. De lucht werd helder en even later scheen de zon en was het prachtig weer. We hebben wat hout onder de vloer gestopt. 's Avonds heeft Petermann een poosje in de kamer gezeten. Hij heeft meer gezegd dan Gause in al die tijd bij elkaar.

### **Woensdag 21 Februari**

Vanmorgen lag het ijs op de sloten. Eva en ik zijn even in de polder geweest bij Jacobus Poot. Terug kwamen we meneer Mastenbroek tegen. Deze ging naar Waddinxveen over Kethel omdat ze in Schiedam weer fietsen vorderden. Pa is naar Pijnacker naar een kennis geweest en naar Hillegersberg naar meneer van den Barg. Hij kwam met 10 kg rogge terug (van de kennis). Dat was dus de moeite wel. Hij kwam in de buurt van Berkel meneer Mastenbroek tegen. Vanmiddag zijn we nog een beetje in de tuin bezig geweest. Meneer Geilvoet was in de tuin van den dominee aan het snoeien. Arie is er een poosje bij geweest. Hij was Maandag ook al geweest. Arie heeft de bessenbomen in onze tuin ook gesnoeid.

### **Donderdag 22 Februari**

Vanmorgen is Moe naar IJsselmonde gaan lopen. Ze zou eerst op de fiets gaan, maar omdat ze nu weer vorderden durfde ze niet. Het is nog wel mooi weer maar het waait erg.

## Vrijdag 23 Februari

Het is regenachtig weer. Moe heeft de cape van tante Sien om gehad, want ze had haar Zondagse mantel aan. Ze zei dat ze gisteren erger moe was dan nu.

In IJsselmonde was alles goed. Piet zag er goed uit, vond ze. Vanavond is Petermann weer even binnen geweest.

## Zaterdag 24 Februari

Pa is in Hillegersberg geweest en kreeg 5 kilo tarwe voor 10 cent. We geloofden het bijna niet.

## Zondag 25 Februari

Vanmorgen ben ik naar de kerk geweest. Margo was pannenkoeken aan het bakken om morgen mee te nemen. Ze gaan naar Gelderland met 3 fietsen en een kerrie\* om eten te halen.

\* bakfiets

## Maandag 26 Februari

Vanmorgen mochten we een wittebrood en 125 gram boter halen van het Zweedse Rode Kruis. Voor Teuna ook nog wat grutjes.

## Dinsdag 27 Februari

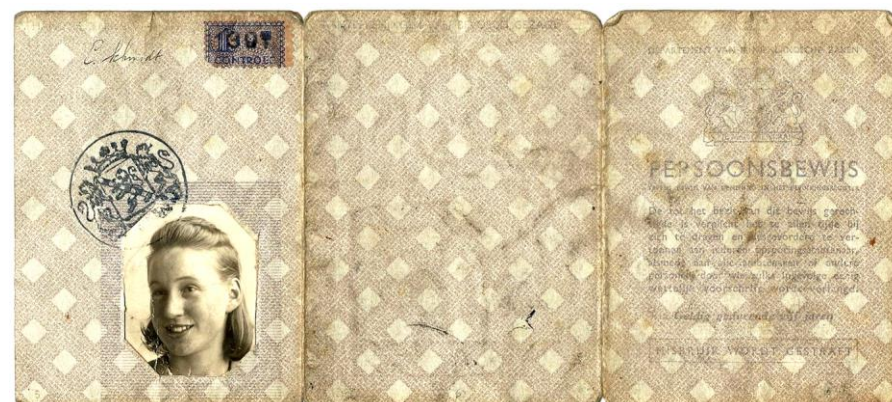
Het wittebrood smaakt heerlijk. Het gaat alleen erg hard. Er zijn al twee broden op van de acht. Er moet er natuurlijk nog één mee naar IJsselmonde.

## Woensdag 28 Februari

Vanmorgen om ± 8 u. zijn Pa en Eva vertrokken naar de Betuwe. Om half tien kwam Eva terug. Ze had haar p.b.\* vergeten. Pa zou in IJsselmonde wachten.

\* persoonsbewijs

## Eva's persoonsbewijs:



Om acht uur vanavond kwam de dokter zeggen dat tante Sien opgebeld had, of Arie zo gauw mogelijk daarheen kwam, dan kon hij daarvandaan naar den Briel\*.

\* Naar de familie aldaar, waar meer te eten was.

### **Donderdag 1 Maart**

Vanmorgen ben ik naar school geweest. Carla was al weg, maar halverwege haalde ik hen nog in. We hebben voortaan iedere Maandag en Woensdag school.  
Terug kwam ik Arie tegen die waarschijnlijk 3 weken naar Brielle ging. Hoe weten we nog niet.  
.....

### **Vrijdag 2 Maart**

Vanmiddag kwamen Pa en Eva thuis. Ze brachten ± 20 kg aardappels mee. Ze waren Woensdag tot Riest(?) gekomen en bij den Dominee geslapen. De volgende nacht in .....

### **Maandag 5 Maart**

Eva is vanmorgen naar school geweest.  
Vanavond is de hele troep Duitsers vertrokken. Het was een hele uittocht, ± 20 karren.  
Om twee uur zouden we ons bed op de Schreibstube mogen halen maar met een hevig geroep van “Ab, ab”, werd het uitgesteld tot 5 uur. Toen werden we weer teruggestuurd, want “de Spies”\* moest er eerst nog op slapen. “Morgenochtend vroeg om 10 uur.”  
Petermann bracht netjes de sleutel terug en we kregen een hand.

*\* der Spieß: benaming voor Duitse sergeant*

### **Dinsdag 6 Maart**

Vanmorgen hebben we ons bed echt gekregen. De lakens waren zo zwart als roet, maar we hebben alles gelukkig terug. Ook de sleutel van school.\*  
.....

*\* de school 'van pa' had ook inkwartiering gehad*

### **Woensdag 7 Maart**

Eva is weer naar school geweest.....

### **Donderdag 8 Maart**

Moe is naar IJsselmonde en heeft Piet meegebracht. Heen zag ze fietsen vorderen maar werd gelukkig nog net op tijd gewaarschuwd.  
.....

### **Vrijdag 9 Maart**

We hebben vandaag wat hout gezaagd, de bloempotten uit de kelder naar boven gehaald . Ze staan nu op de badkamer. We hebben gezaaid: spinazie, raapstelen, wortelen, radijs, alles naast het huis, het is mooi weer.  
Huiswerk heb ik vandaag niet gemaakt.

### **Zaterdag 10 Maart**

Vanmorgen ben ik in Schiedam wezen vragen, of de familie morgen wilde komen.  
Stopzij kon ik nergens krijgen. Ik ben ook nog even bij tante Co geweest.

### **Zondag 11 Maart**

Na kerktijd is de familie uit Schiedam gekomen. Ze zijn gebleven tot ± half zes. Het was best gezellig.  
Piet is vanmiddag ook weer eens naar de kerk geweest (na ± 2 maanden). Hij bracht Jaap\*\* mee.  
Teuna en ik hebben Oom Arie en Tante Jo nog een eindje weggebracht. We hebben een paar bloemen geplukt. De tulpen op het kaatje bloeiden nog niet.

*\* Piet woonde sinds 8 maart weer huis.*

*\*\* Jaap Zonneveld, vriend van Piet*

### **Maandag 12 Maart**

Gisteren dachten we, dat het vandaag erg mooi en zonnig weer zou worden, maar de zon wil niet komen.

Piet is op school met Tinus Bijl bezig. Eva zou vanmorgen op Arie's fiets naar school gaan maar de ketting liep er voor Schiedam al zo vaak af, dat ze maar teruggekomen is.

Pa heeft sla-plantjes meegebracht, die heb ik vanavond nog even gepoot.

### **Dinsdag 13 Maart**

Het is erg mooi weer. De crocussen bloeien prachtig. Achter zijn de meeste ook al open (allemaal paars). De sneeuwkllokjes zijn al een beetje verdord.

Piet heeft het tuintje dat we bij van der Eijk krijgen, gespit. Ik heb naast het huis een beetje gewied.

Vanavond hebben Teuna en ik een eindje gewandeld. We vonden een paar stukken papier, die bij het bombardement van Den Haag hierheen gewaaid zijn. We zagen ook een akkerleeuwerik.

Vanmorgen is Korpershoek begraven.

### **Woensdag 14 Maart**

's Morgens ben ik naar de bidstond geweest. Teuna is naar school geweest. Ze krijgt volgende week Maandag weer school. Teuna en ik zijn naar de nieuwe weg gewandeld. We hebben wat bloemen geplukt om te drogen. We zagen weer een paar leeuweriken.

We hebben lekkere erwtensoep gehad. De erwten kwamen van het Zweedse Rode Kruis (van 14 t/m 18 Maart). We moesten ook weer bonnen inleveren voor brood van het Zweedse Rode Kruis, 400 gram per persoon.

### **Donderdag 15 Maart**

Het is alweer prachtig weer. Vanmorgen een beetje geleerd.

We aten heel lekker: erwten en aardappels en gedroogde groenten gestampt. Het was helemaal niet dun.

Na het eten stond ik even achter buiten en ineens een laag vliegtuig, een gefluit en gesuis, een klap, een beetje gerinkel van glas en nog even het vliegtuig. We liepen allemaal de gang in.

In een weiland voor het huis waren drie bommen gevallen. Van de pastorie was één ruit kapot, bij Olsthoorn zes en bij Veltman de grote ruit voor ("Maar dat is een oorlogsruit!"). We zijn even gaan kijken. Het waren flinke gaten. Toen we terugkwamen was de zon verdwenen en het was erg mistig.

's Middags zijn Eva en ik bij tante Co geweest. Eva moest een jurk passen en ik een mantel.

### **Vrijdag 16 Maart**

Vanmorgen is het fornuis teruggebracht, dat sinds Woensdag-morgen bij Ton Nooteboom was.

Ik heb 300 plant uien gehaald voor f 3,75 waarvan we 200 op het tuintje bij W. van der Eijk en 100 naast het huis gezet hebben. In ieder bosje van 100 zaten er ongeveer 80.

### **Zaterdag 17 Maart**

Het is weer mooi weer. Verder niet veel bijzonders.

### **Zondag 18 Maart**

Vanmorgen ben ik naar de kerk geweest, 's Middags zijn Teuna en ik de laan van Bol'Es rondgewandeld. De tulpen bloeiden nog niet op het kaatje.

### **Maandag 19 Maart**

Vanmiddag is meneer Vermaas geweest.  
Vanavond ben ik even bij meneer van Krieken gaan zeggen dat er  
Donderdag waarschijnlijk weer school is, in plaats van Dinsdag.  
We aten nu weer bonensoep maar ze was best te eten.

### **Dinsdag 20 Maart**

Vannacht stormde het erg, maar vanmorgen scheen de zon heerlijk. We  
eten gestampte witte kool. Ze is lekker dik.

### **Woensdag 21 Maart**

Vanmiddag zijn Pa en Moe naar Schiedam geweest. Het is prachtig weer.  
Het zou Opa's\* verjaardag geweest zijn.

*\* Opa Arie Schmidt, overleden in april 1944*

### **Donderdag 22 Maart**

Vanmorgen zijn Eva en ik op school geweest.\* We hebben natuurlijk nog  
niet veel gedaan. Een beetje geholpen met uitdelen enz.

*\* vanwege tekort aan leerkrachten gingen zij lesgeven op school 'van pa', in Kethel*

### **Vrijdag 23 Maart**

Vanmorgen zijn we weer op school geweest. Eva kreeg de 4e en ik de  
derde klas. We hebben zowat de gehele morgen gerekend.  
Bij Mevrouw van Wensveen\* geweest over Dini Rademaker.

*\* domineesvrouw, begaan met Dini R., die vanwege ziekte niet naar school kon*

### **Zaterdag 24 Maart**

.....

### **Zondag 25 Maart**

Vanmiddag ben ik naar de kerk geweest. Vanmorgen werden de nieuwe  
leden bevestigd.

### **Maandag 26 Maart**

Vanmorgen weer naar school geweest en vanavond bij Dini Rademaker  
geweest. We hebben ongeveer 20 bladzijden gelezen.

### **Dinsdag 27 Maart**

Op school heeft Eva Bijbelse Geschiedenis verteld. Verder hebben we  
Taal en Rekenen gedaan. Alles op blaadjes, want leien zijn nog niet  
uitgedeeld.  
Alleen in het eerste lokaal brandt een kachel. Nu de zon niet schijnt was  
het dus behoorlijk koud.  
Met Dini heb ik het eerste boekje uit.

### **Woensdag 28 Maart**

Weer hier\* naar school geweest. De klassen zijn verzet maar niet  
verhoogd. School van 8:45 - 12:30. *\* in Kethel*

### **Donderdag 29 Maart**

Weer naar school. Nu vakantie t/m Woensdag.

### **Vrijdag 30 Maart**

Goede Vrijdag. Vanmorgen ben ik niet naar de kerk geweest.

### **Zaterdag 31 Maart**

Het weer is een beetje opgeknapt. Teuna en ik zijn naar IJsselmonde  
gelopen. We hebben er lang over gedaan. We zagen Nel Fontijn\*.  
*\* vriendin*

## Zondag 1 April 1e Paasdag

Vanmorgen zijn Teuna en ik naar de kerk geweest. Oma vond het te koud en tante Sien was niet erg lekker. Verder zowat de hele dag in huis gezeten, Libelle gelezen enz.

## Maandag 2 April

Tweede Paasdag .....

## Donderdag 5 April

Weer eens hier naar school.  
.....

## Maandag 9 april

.....

## Maandag 16 April

Het is prachtig weer.  
.....

## Dinsdag 17 april

Meneer Houtsma(?) heeft het orgel gestemd.  
Meta van der Veen is jarig. De Vette was dicht en bij Voogt\* hadden ze ook niets voor haar. We hebben dat oranje bordje versierd vol zand, bloemen erin gestoken en mos langs de rand.  
Moe is bij Bep Poot geweest naar Dikkie kijken,\*\* .....

\* bloemenwinkel

\*\* Bep Nootboom-Poot had pasgeboren zoon Dick

## Woensdag

.....

## Donderdag 19 April

Om 7 uur kwam meneer Dubbelt. Eva en ik krijgen nu ook les\*. We hebben nog niet gespeeld. Hij heeft zo maar wat opgegeven.  
De r is opgegr.\*\* Hij was erg verrot.

\* orgelles

\*\* de radio is opgegraven (uit de tuin)

## Vrijdag 20 April

We hebben wat hout gezaagd en Piet is van plan morgen de werf\* op te gaan ruimen. Het is wel nodig, want alles ligt vol met hout. En het is nu behoorlijk droog.

\*benaming voor de achtertuin

## Zaterdag 21 April

Het heeft vannacht geregend maar de werf is toch opgeruimd. Piet is zowat de gehele dag bezig geweest, maar nu is hij ook keurig.

## Zondag 22 April

Vanmorgen zijn Pa, Moe, Piet en Teuna naar de kerk geweest. Het waaide vannacht heel erg. En nu trouwens nog.  
Vanmiddag preekte dominee Hofman uit Schiedam.  
We hebben al een bosje siringen geplukt.  
De Russen zijn in Berlijn.

## Maandag 23 April

Piet en ik hebben vanmorgen op school platen boeken enz. naar de zolder gebracht\*.  
Vanmiddag naar de catechisatie geweest en toen bij Dini Rademaker. We hebben drie boekjes uit en doen nu iedere keer enkele bladzijden uit het derde en dan verder met het vierde boekje.  
Pa heeft 2 prachtige violen gekocht bij de Hoog (à f 0,45). We hebben ze in potten gepoot.  
Het weer is iets beter, maar het stormt en regent nog erg.

\* uit angst voor nieuwe onderwaterzettingen

## Dinsdag 24 April

Vanmorgen ben ik weer op school geweest. Boel naar boven gebracht, voor als ze het hier onder laten lopen.

Ik heb een pot met een viool in de rotstuin gezet. De andere in de huiskamer.

De sering en bloeien nu prachtig. De narcissen, de sleutel-bloemen, de dotterbloem in de sloot, en dat witte bloempje tussen het viltig hoornbloempje zijn uitgebloeid. De dubbele rode tulpen bloeien mooi, maar vallen al een beetje om. Dat paarse bloempje (uit IJsselmonde) bloeit ook nog. Ook de Lieve vrouwe bedstro bloeit mooi en de witte struikjes allebei bovenin een beetje. De peer en de morel zijn uitgebloeid. De maagdenpalm is prachtig.

Ik ben bij Dini geweest. Verder niet veel gedaan.

Het weer is nu droog en de zon schijnt, maar het is erg koud.

## Woensdag 25 april

Vanmorgen is Eva weer in Rotterdam naar school geweest.

Juffrouw Wuister\* was niet goed en is in het speelkwartier naar huis gegaan. Maartje Bregman had de eerste klas en ik 1b na het speelkwartier. Het was best leuk.

Ook nog naar de bidstond geweest. 's Middags suikerbieten schoon gemaakt op de regenput.

Het is nu prachtig weer, maar de wind is nog een beetje koud.

Ik kreeg 3 liter melk bij Koos Poot. Van Ostende(?) kregen we 14 visjes.

Piet heeft ze schoongemaakt en we zullen ze morgen eten.

De Engelsen zullen levensmiddelenpakketten uitgooien?!?

*\* leerkracht op school in Kethel*

## Donderdag 26 April

De visjes smaakten heerlijk. We hebben ze na de centrale keuken soep met een witteboterham opgegeten.

Vanmiddag weer bij R.\* geweest en om 6.30 hadden we orgelles. Hij heeft veel opgegeven.

Het is lekker weer geweest maar vanavond betrok de lucht.

*\* vermoedelijk Diny Rademaker*

## Vrijdag 27 April

Het heeft de gehele nacht en de halve dag gestort en gestormd. De tulpen in de rotstuin liggen helemaal omver.

## Zaterdag 28 April

Het weer is behoorlijk opgeknapt. De zon schijnt maar er zitten nog wel een paar donkere wolken.

Vanmorgen hebben we Moe een beetje geholpen en wat huiswerk gemaakt.

## Zondag 29 April

Vanmorgen is meneer Buntjer geweest. Zijn vrouw was naar Haarlem.

Toen Eva en Teuna naar de gaarkeuken gingen, zei Toon de Lange dat de vliegtuigen met voedsel onderweg waren.

Even later kwamen ze al voor het huis van links naar rechts erg laag. Het duurde zo meer dan een uur. We aten ontzettend laat,

.....

*-einde dagboek-*

*N.B.*

*- cursieve noten in tekst zijn aanvullingen van Eva en Arie Schmidt in 2014*

*- (?) in tekst betekent: onbegrepen of slecht leesbaar in Nel's handschrift*

*- Bij een regel puntjes:.....*

*liet Nel regels open, mogelijk om later nog te kunnen invullen.*

*- Redactie: Erna Schmidt, 2014*